

Rättsavdelningen
Migrationsrättsenheten

Sammanfattning
2019-06-28

Migrationsöverdomstolens avgörande den 14 juni 2019 i MIG 2019:9 (UM 17559-18)

Vid bedömningen av om en asylsökande ska undgå ansvar för sådana gärningar som avses i 4 kap. 2 b § utlänningslagen på grund av tvång, måste en individuell prövning göras av de omständigheter som åberopas till stöd för ansvarsfrihet. Migrationsdomstolen har ett ansvar för att både frågorna om uteslutning och ansvarsfrihet blir klarlagda. Den som påstår sig ha handlat under tvång måste dock göra sannolikt att det har funnits ett överhängande hot mot hans eller hennes liv eller en fara för allvarlig kroppsskada, och att det därför inte var rimligt att vidta åtgärder för att undvika delaktighet i brottet.

Migrationsverket

Migrationsverket ansåg att A gjort sannolikt att hon är flykting och alternativt skyddsbehövande då hon lämnat Eritrea illegalt och deserterat från pågående militärtjänstgöring. A hade emellertid arbetat som vakt på den femte polisstationen i Asmara och bevittnat misshandel av frihetsberövade och uppgett att tortyr av fångarna utförs av polisstationens överordnade. Verket ansåg att A skulle uteslutas från skydd då den eritreanska regimens agerande på bl.a. den femte polisstationen i Asmara utgör brott mot mänskligheten och att det var uppenbart att A hade haft kännedom om övergreppen och att arbetsuppgifterna underlättat de brottsliga handlingarna. Någon ansvarsfrihetsgrund förelåg inte. Det fanns därför synnerlig anledning att anta att A, genom att övervaka frihetsberövade personer, i väsentlig mån medverkat till förövandet av brott mot mänskligheten.

Migrationsdomstolen

Migrationsdomstolen ansåg att A inte skulle uteslutas från internationellt skydd.

Migrationsöverdomstolen

Frågan i målet

Den fråga som Migrationsöverdomstolen skulle ta ställning till var om en utlännings som bedömts vara flykting men, som inom ramen för nationaltjänstgöringen i Eritrea arbetat som fångvaktare på en polisstation där det förekommit tortyr, hade gjort sig skyldig till brott mot mänskligheten och därmed skulle anses utesluten från internationellt skydd. Om så var fallet aktualiserades även frågan om ansvarsfrihet på grund av tvång.

Frågan om individuellt ansvar för brott mot mänskligheten

Migrationsöverdomstolen prövade först frågan om internationellt skydd och instämde i underinstansernas bedömning att A var att anse som flykting enligt 4 kap. 1 § utlänningslagen.

Därefter prövade domstolen frågan om uteslutande från internationellt skydd.

Domstolen redogjorde för gällande rätt och anförde bl.a. att det krävs individuellt ansvar för att utesluta någon på grund av brott mot mänskligheten m.m. Av UNHCR:s riktlinjer¹ punkt 18 framgår att ett individuellt ansvar i allmänhet härleds ur det förhållandet att personen utfört den kriminella handlingen, eller i väsentlig mån medverkat till att den utförts, i medvetande om att hans eller hennes handling eller underlåtenhet kommer att underlätta det brottsliga handlandet. Individen måste inte fysiskt ha begått den kriminella handlingen. Att medverka eller delta i en gemensam kriminell verksamhet kan vara tillräckligt. Medverkan till ett visst brott kan t.ex. bestå av att lämna praktisk assistans till utförandet av brottet med vetskap om att handlingarna bidrar till eller underlättar utförandet. Det är inte nödvändigt att konstatera att brottet inte skulle ha ägt rum utan personens inblandning. Det krävs inte heller att personen delar förövarens uppsåt utan det är tillräckligt att man är medveten om brottets huvudsakliga beståndsdelar. (Se även MIG 2017:11).

Migrationsöverdomstolen konstaterade att landinformationen ger stöd för att den femte polisstationen i Asmara anses vara en av de grymmaste förhørsanläggningarna i Eritrea. Domstolen ansåg med stöd av landinformationen och A:s egna uppgifter att förhållandena på polisstationen under den tid A arbetade där var sådana att det begicks brott mot mänskligheten.

Domstolen konstaterade vidare att A hade arbetat som militärpolis med en låg rang inom ramen för den obligatoriska nationaltjänstgöringen. Hon sökte inte arbetet frivilligt och hade inte valt sina arbetsuppgifter. Någon presumtion för ansvar för de brott mot mänskligheten som begåtts på polisstationen fanns därför inte. Frågan var om A ändå kunde åläggas ett individuellt ansvar för brotten. Domstolen ansåg att A hade varit medveten om de övergrepp som begicks på polisstationen. Även om A inte sökte tjänsten som militärpolis frivilligt och aldrig ingripit vid flyktförsök hade hon genom sina arbetsuppgifter underlättat de brottsliga handlingarna och fick därför anses ha deltagit i väsentlig mån i de brott mot mänskligheten som begicks på polisstationen. Om hon hade haft uppsåt eller inte saknar betydelse. Migrationsöverdomstolen bedömde därför att A kunde åläggas individuellt ansvar för brotten.

Frågan om ansvarsfrihet på grund av tvång

Nästa fråga domstolen tog ställning till var om det förelåg grund för ansvarsfrihet från brott på grund av tvång. Domstolen redogjorde först för gällande rätt och praxis och anförde att av 31.1 d) Romstadgan framgår bl.a. att en person inte ska vara straffrättsligt ansvarig om den gärning som påstås utgöra ett brott föranleddes av tvång orsakat av överhängande hot mot liv eller av pågående eller överhängande fara för allvarlig kroppsskada för personen

¹ UNHCR:s Guidelines on International Protection: Application of the Exclusion Clauses

själv eller för någon annan.

Migrationsöverdomstolen anförde vidare att det av kommentaren till Romstadgan framgår bl.a. att hotet måste vara konkret och objektivt och inte endast vara en subjektiv uppfattning. För att befrias från ansvar måste personens handlande varit nödvändigt och försvarligt för att undvika hotet.²

Domstolen redogjorde för ett avgörande från den brittiska övre tribunalen för flykting- och immigrationsmål i vilket ansvarsfrihetsgrunden tvång har utvecklats.³ Tribunalen uttalade att endast en abstrakt fara, eller att en förhöjd sannolikhet för att en farlig situation kan uppstå, inte är tillräckligt för att konstituera tvång. Vidare ansåg tribunalen att det krävs att man söker varje rimligt, och inte allt för avlägset, alternativ för att undvika att begå brott.

Migrationsöverdomstolen anförde att det är staten som har bevisbördan för att det finns en uteslutande grund på grund av brott och att det förhöjda beviskravet ”synnerlig anledning att anta” då måste vara uppfyllt (MIG 2011:24 och MIG 2012:14). Det är emellertid, menar domstolen, rimligt att den som påstår sig ha handlat under tvång i vart fall måste göra detta sannolikt.

För att kunna bedöma om det finns skäl för ansvarsbefrielse krävs en individuell prövning av de omständigheter som den enskilde åberopar till stöd för befrielse från ansvar. Som regel saknas här annan utredning än den enskildes egna uppgifter om vilket tvång som har funnits. Dessa får därför ofta en avgörande betydelse för bedömningen. Den enskildes uppgifter får sedan vägas mot aktuell landinformation. Vidare måste han eller hon ha gjort ett ärligt försök att styrka sin berättelse. Tvivelsmålets fördel förutsätter också att den allmänna trovärdigheten inte ifrågasätts. (Jfr MIG 2007:12.). Även migrationsdomstolarna har ett ansvar för att både frågorna om eventuell uteslutning och ansvarsfrihet blir ordentligt klarlagda.

För att kunna bedöma A:s asylberättelse, särskilt i den del som rör frågan om tvång, höll Migrationsöverdomstolen muntlig förhandling i målet.

Domstolen anförde att A har uppgett att hon arbetade som vakt under 1,5 år och att hon under den tiden bodde i anslutning till polisstationen tillsammans med övriga vakter som arbetade där. Hon hade i vart fall tre permissioner då hon vistades utanför polisstationen. Vidare har hon berättat att hon kom för sent tillbaka från sin sista permission och då hon inte hade någon bra förklaring till den sena ankomsten straffades hon genom att fängslas i en vecka. Hon fruktade att hon skulle straffas igen om hon vägrade följa order. A:s uppgifter om sitt arbete på polisstationen har i stort sett stöd i landinformationen. Personer som tjänstgör inom den militära delen av nationaltjänstgöringen verkar i en miljö präglad av strafffrihet och okontrollerad maktutövning. Domstolen anförde att dessa uppgifter ska ligga till grund för bedömningen av om A kan befrias från individuellt ansvar på grund av tvång.

Nästa fråga som domstolen tog ställning till var om hotet mot A på arbetsplatsen varit överhängande och om hon hade kunnat avvärja det. För att kunna bedöma

² Otto Triffterer och Kai Ambos, The Rome Statute of the International Criminal Court - A Commentary, third edition [2016], s. 1151 och 1153

³ Den 1 juni 2016 i målet AB mot The Secretary of State for the Home Department (UKUT 00376, IAC)

frågan om ansvarsfrihet på grund av tvång krävs det att det görs en individuell bedömning utifrån omständigheterna i varje enskilt fall.

Migrationsöverdomstolen konstaterade att A har under tiden hon arbetade på polisstationen haft flera permissioner och valde att återvända till arbetet efter varje permission. Hon vågade dessutom komma tillbaka flera dagar för sent vid ett tillfälle. Hon hade tillgång till dokument i form av ett studentkort som gjorde att hon kunde resa inom landet. Hon hade också lite egna pengar och fick dessutom ekonomisk och annan hjälp av sina familjemedlemmar när hon väl valde att lämna landet. Hon har inte lämnat någon förklaring till varför hon inte tidigare försökt att fly med hjälp av sitt studentkort och med stöd av sin familj, trots att hon hade tillgång till dessa. När hon valde att lämna arbetsplatsen kunde hon enkelt gå från polisstationen utan att bli ifrågasatt. Hon valde att nyttja sina resurser för att fly först när hon uppfattade att det fanns en risk för att hon själv skulle bli bestraffad. Mot bakgrund av vad A själv har berättat ansåg Migrationsöverdomstolen att det var ett rimligt och inte alltför avlägset alternativ för henne att avvika från tjänstgöringen vid ett tidigare tillfälle. Domstolen menade vidare att även om det inte kunde uteslutas att det funnits en hotbild på polisstationen talade A:s eget agerande för att det inte funnits något sådant tvång som inneburit ett överhängande hot mot hennes liv eller fara för allvarlig kroppsskada. Mot denna bakgrund kunde A inte anses ha handlat under sådant tvång som avses i artikel 31.1 d) Romstadgan.

Migrationsöverdomstolen bedömde därför att det fanns synnerlig anledning att anta att A varit delaktig i förövandet av brott mot mänskligheten. Hon var därför utesluten från att anses som flykting och från att beviljas skydd som alternativt skyddsbehövande.